

09.2018

διαΝΕΟσις

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Αξίες, Δημοκρατία και Εμπιστοσύνη

Στράτος Φαναράς

Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος της Metron Analysis

Σεπτέμβριος 2018

VERSION 23.09.2018

Περιεχόμενα

ΕΙΣΑΓΩΓΗ	3
ΤΟ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ.....	4
Η ΤΟΠΟΘΕΤΗΣΗ ΤΩΝ ΧΩΡΩΝ ΣΤΟΝ ΧΑΡΤΗ	6
ΠΩΣ ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΟΙ ΚΟΥΛΤΟΥΡΕΣ;	10
ΔΕΙΚΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ.....	12
Η ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ (POLITICAL TRUST)	16
Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ (SWB).....	19
ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΥΗΜΕΡΙΑ	20
Η ΑΝΤΙΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΗ ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ	22
Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ.....	27
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	29

Εισαγωγή

Η **Παγκόσμια Έρευνα Αξιών** (WVS) είναι ένα διεθνές ερευνητικό project το οποίο μελετά σε παγκόσμια κλίμακα τις αξίες των ανθρώπων και πώς αυτές μεταβάλλονται διαχρονικά.

Οι τρεις διαστάσεις της WVS, που την καθιστούν μοναδική είναι η διαχρονικότητα μέσω της επαναλαμβανόμενης διεξαγωγής της, η διεθνικότητα μέσω του πλήθους των χωρών που καλύπτει και η δυνατότητα συνδυαστικής ανάλυσης μέσω του θεματολογικού της εύρους.

Πιο συγκεκριμένα:

- **Διαχρονικότητα.** Η έρευνα διεξάγεται από ένα διεθνές δίκτυο κοινωνικών επιστημόνων από το 1981 και πραγματοποιείται σε περίπου 100 χώρες που αντιπροσωπεύουν το 90% του παγκόσμιου πληθυσμού. Μέχρι σήμερα έχουν πραγματοποιηθεί 6 ερευνητικά «κύματα» (Wave 1: 1981-1984, Wave 2: 1990-1994, Wave 3: 1995-1998, Wave 4: 1999-2004, Wave 5: 2005-2009 και Wave 6: 2010-2014). Στο παρελθόν, η Ελλάδα έλαβε μέρος στο 3ο και το 4ο «κύμα» της με βασικούς ερευνητές από το Πανεπιστήμιο Αθηνών, μέσω μία ανάλογης έρευνας η οποία γίνεται στην Ευρώπη της EVS (European Values Survey, διεξαγωγή 3ου κύματος το 1999 και 4ου κύματος το 2008) το ερωτηματολόγιο της οποίας είναι σχεδόν κατά τα τέσσερα πέμπτα του (70-80% κατά περίπτωση) ίδιο με αυτό της WVS.
- **Διεθνικότητα.** Το Wave 7 ξεκίνησε τον Ιανουάριο του 2017 και θα διαρκέσει μέχρι το Δεκέμβριο του 2019. Η έρευνα πεδίου έχει ήδη ολοκληρωθεί σε 10 χώρες, μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα, ενώ υπολογίζεται ότι 70-80 χώρες θα λάβουν μέρος σε αυτό το «κύμα». Στη χώρα μας, η έρευνα πραγματοποιήθηκε με πρωτοβουλία της διαNEOσισ, η οποία ανέθεσε τον σχεδιασμό της δειγματοληψίας και τη διεξαγωγή της έρευνας πεδίου στη Metron Analysis κάτω βέβαια από τις γενικές κατευθύνσεις και υπό την έγκριση της Διεθνούς Επιστημονικής Επιτροπής της WVS, η οποία έχει τη συνολική ευθύνη της διεξαγωγής και της ανάλυσης των αποτελεσμάτων της έρευνας. Ταυτόχρονα η διαNEOσισ εξασφάλισε τη δυνατότητα της προδημοσίευσης των αποτελεσμάτων για την Ελλάδα, βασιζόμενη και στη συνεισφορά της Metron Analysis. Επομένως η παρουσίαση και η ανάλυση που ακολουθεί σε καμία περίπτωση δεν

δεσμεύει το Παγκόσμιο Δίκτυο Επιστημόνων της WVS. Τα στοιχεία από αυτή την άποψη, επειδή το weighting και το editing έγινε μόνο για την Ελλάδα, πρέπει να θεωρηθούν προσωρινά μέχρι την οριστική ανακοίνωση των αποτελεσμάτων από τη Διεθνή Επιστημονική Επιτροπή, αλλά και η ανάλυση και τα συμπεράσματα είναι στην ευθύνη μόνο του υπογράφοντος του κείμενο αυτό. Η Metron Analysis διεξήγαγε την έρευνα πεδίου την περίοδο 8/9/2017 έως 16/10/2017 με προσωπικές συνεντεύξεις σε νοικοκυριά με χρήση έντυπου ερωτηματολογίου. Το μέγεθος του δείγματος ήταν 1.200 άτομα, άνδρες και γυναίκες ηλικίας 18 ετών και άνω από το σύνολο των αστικών και αγροτικών περιοχών της ηπειρωτικής και νησιωτικής Ελλάδας. Η επιλογή του δείγματος έγινε με πολυσταδιακή δειγματοληψία αναλογική του πληθυσμού της χώρας (MPPS Sampling).

- **Θεματολογία.** Η θεματολογία της Παγκόσμιας Έρευνας Αξιών είναι ιδιαίτερα διευρυμένη (στο «κύμα» 7 η μέση διάρκεια συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου ήταν 56 λεπτά) και καλύπτει μεταξύ άλλων:
  - Κοινωνικές, ατομικές και θρησκευτικές αξίες.
  - Πολιτικές αξίες, αντιλήψεις και στάσεις με έμφαση στα πλεονεκτήματα και τα προβλήματα του δημοκρατικού μοντέλου διακυβέρνησης.
  - Τις αντιλήψεις για τις νέες τεχνολογίες και τις επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης.
  - Θέματα εθνικής ταυτότητας και πολιτισμού.

Τα στοιχεία της έρευνας παρέχουν πληροφορίες σε φορείς χάραξης πολιτικής που επιθυμούν να προάγουν την κοινωνία των πολιτών και τους δημοκρατικούς θεσμούς.

Χρησιμοποιείται, επίσης, συχνά από κυβερνήσεις, μελετητές, σπουδαστές, δημοσιογράφους και διεθνείς οργανισμούς, όπως η Παγκόσμια Τράπεζα και τα Ηνωμένα Έθνη.

Σε ό,τι ακολουθεί επικεντρώνουμε μόνο στα θέματα που σχετίζονται με τη Δημοκρατία και την εμπιστοσύνη στο πολιτικό σύστημα της χώρας μας. Στην προσπάθεια μας αυτή, επιχειρούμε να συνθέσουμε ένα θεμελιώδες πλαίσιο ανάλυσης.

Το παγκόσμιο υπόβαθρο των πολιτισμών

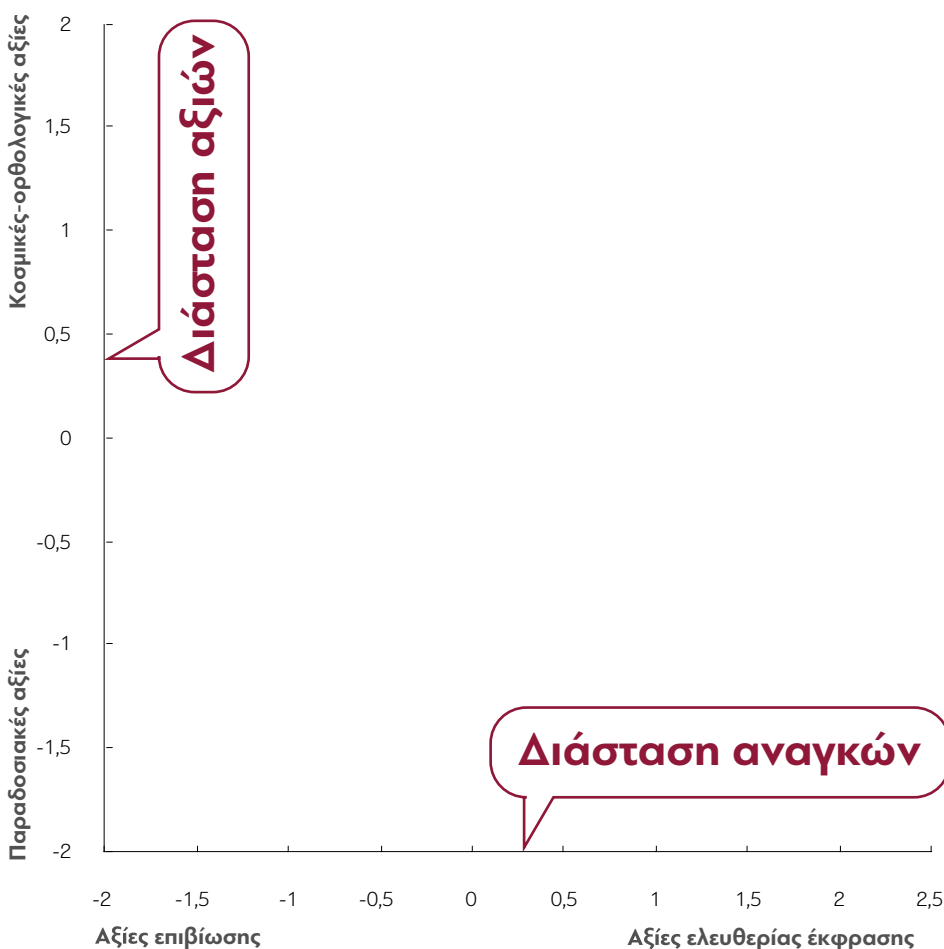
Η διαχρονική ανάλυση δεδομένων της WVS σε παγκόσμια κλίμακα που έχει γίνει από τους πολιτικούς επιστήμονες Ρόναλντ Ίνγκελχαρτ και Κρίστιαν Γουέλτσελ δείχνει ότι υπάρχουν διαχρονικά δύο βασικές διαστάσεις που ερμηνεύουν τις διαπολιτισμικές διαφορές στο σύγχρονο κόσμο.

Η μία διάσταση είναι αυτή που ορίζεται από την αντίθεση των **παραδοσιακών** με τις **κοσμικές αξίες** και η δεύτερη αυτή που ορίζεται από την αντίθεση ανάμεσα στις **ανάγκες επιβίωσης** και τις **επιθυμίες της ελευ-**

θερίας και της αυτοδιάθεσης. Στην ουσία τους οι δύο διαστάσεις αυτές περιγράφουν έναν κόσμο ο οποίος έχει ως υπόβαθρο μία διάσταση **αξιών** και μία διάσταση **αναγκών**.

Οι διαστάσεις αυτές ορίζουν ένα επίπεδο/χάρτη, πάνω στο οποίο τοποθετούνται με στατιστικές τεχνικές ανάλυσης αντιστοιχιών (correspondence analysis) οι χώρες στις οποίες διεξάγεται η έρευνα. Στο διάγραμμα 1 που ακολουθεί, φαίνεται που τοποθετούνται διαφορετικές κοινωνίες και χώρες

Διάγραμμα 1. Το παγκόσμιο υπόβαθρο αξιών και αναγκών

στη βάση αυτών των βασικών διαστάσεων που περιγράψαμε.

Η διεύθυνση από κάτω προς τα πάνω στον χάρτη, αποτυπώνει τη μετακίνηση από τις **παραδοσιακές** προς τις **κοσμικές αξίες** και η διεύθυνση από αριστερά προς τα δεξιά αποτυπώνει τη μετακίνηση από τις **ανάγκες επιβίωσης** στις **ανάγκες της ελευθερίας**.

Οι **παραδοσιακές αξίες** χαρακτηρίζονται κυρίως από τη σημασία της θρησκείας, την αφοσίωση στις ισχυρές οικογενειακές σχέσεις και αξίες και το

σεβασμό στις αρχές και την εξουσία. Οι κοινωνίες που κυριαρχούνται από τις παραδοσιακές αξίες χαρακτηρίζονται και από υψηλά επίπεδα εθνικής υπερηφάνειας αλλά και εθνικιστικών προσδοκιών.

Οι **κοσμικές-ορθολογικές αξίες** κινούνται στον αντίποδα των παραδοσιακών αξιών. Οι κοινωνίες που κυριαρχούνται από αυτές, δίνουν μεγαλύτερη έμφαση στην τεχνολογία, το εμπόριο και την ανάπτυξη και λιγότερη στην παράδοση, την οικογένεια και την εξουσία. Τα νέα μοντέλα διαβίωσης είναι πιο αποδεκτά από ό,τι στις παραδοσιακές κοινωνίες.

Οι **ανάγκες επιβίωσης** δίνουν έμφαση στη φυσική και οικονομική ασφάλεια. Συνδέονται με προστατευτικές αντιλήψεις, αυταρχικά μοντέλα διακυβέρνησης αλλά και χαμηλά επίπεδα κοινωνικής εμπιστοσύνης και ανοχής.

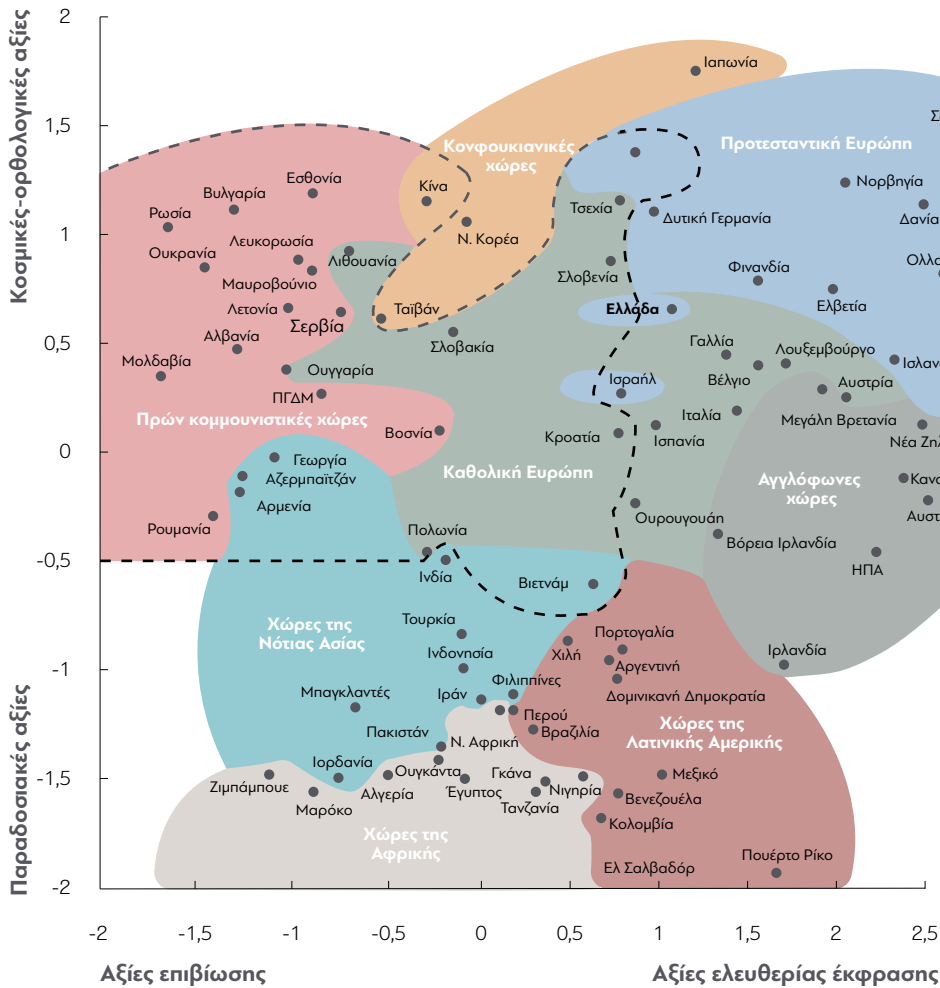
Τέλος, οι **επιθυμίες της έκφρασης και της ελευθερίας** συνδέονται ιδιαίτερα με τη διάθεση συμμετοχής στις αποφάσεις στην οικονομική και πολιτική ζωή, είναι ανεκτικές στους ξένους και σε θέματα διαφορετικού σεξουαλικού προσανατολισμού και δίνουν προτεραιότητα στην προστασία του περιβάλλοντος και βέβαια στις δημοκρατικές αξίες.

Η τοποθέτηση των χωρών στον «χάρτη»

Το τέλος του «ψυχρού πολέμου» ήταν ένα πολυσήμαντο ιστορικό γεγονός και ταυτόχρονα θα μπορούσε να ειπωθεί ότι συμπίπτει και με την άνθηση και κυριαρχία της μεταβιομηχανικής τεχνολογικής εποχής.

Ο «χάρτης» των χωρών που ακολουθεί, στηρίζεται στα ερευνητικά δεδομένα της εποχής 1999-2004, μιας εποχής η οποία ακόμα χαρακτηρίζεται από την κατάρρευση του Ανατολικού μπλοκ, το τέλος του ψυχρού πολέμου και την αναδιάταξη της «παγκόσμιας τάξης».

Διάγραμμα 2. Παγκόσμιος χάρτης αναγκών και αξιών WVS4 (1999-2004)¹

Οι βασικές διαπιστώσεις που μπορούν να γίνουν από την ανάλυση του χάρτη είναι:

- Οι σκανδιναβικές χώρες μαζί με κάποιες άλλες χώρες όπως η Γερμανία συγκροτούν μία ομάδα-ζώνη χωρών που οι δύο αναλυτές ονομάζουν «προτεσταντική Ευρώπη», η οποία βρίσκεται στην άνω δεξιά γωνία του επιπέδου συνδυάζοντας κοσμικές αξίες με αναπτυγμένες ατομικές ανάγκες ελευθερίας.
- Στην αρχή των αξόνων, στη χειρότερη δυνατή θέση και αντιδιαμετρικά της «προτεσταντικής Ευρώπης», βρίσκονται δύο ομάδες αφρικανικών και ασιατικών χωρών, οι οποίες συνδυάζουν παραδοσιακές αξίες και βασικές ατομικές ανάγκες διαβίωσης.
- Επάνω και αριστερά στο επίπεδο σχηματίζεται ένα cluster πρώην κομμουνιστικών χωρών οι οποίες εκείνη την εποχή χαρακτηρίζονται κυρίως από τις ανάγκες επιβίωσης των ανθρώπων αλλά και από κοσμικές αξίες

¹ Οι χάρτες στηρίζονται σε συνδυασμούς ερευνητικών δεδομένων από τις έρευνες WVS και EVS. Οι συνδυασμοί αυτοί έχουν πραγματοποιηθεί μέσω της συνεργασίας των ομάδων του WVS και του EVS και τα δεδομένα που αφορούν την Ελλάδα σε αυτούς του χάρτες είναι αποκλειστικά αποτέλεσμα αυτής της συνεργασίας και παρουσιάζονται αυτούσια εδώ. Περισσότερες πληροφορίες: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp>

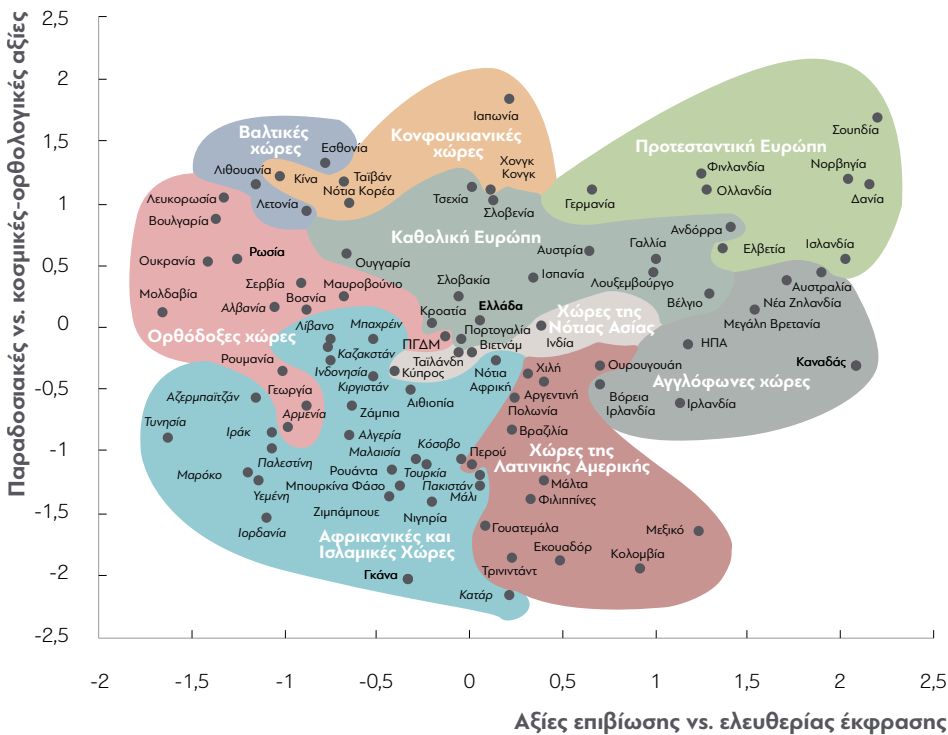
ταυτόχρονα ίσως εξαιτίας του ανύπαρκτου ρόλου των θρησκειών επί εποχής ανατολικού μπλοκ.

- Ας δούμε τέλος τη θέση της Ελλάδας στον παγκόσμιο χάρτη εκείνης της εποχής. Κινείται στα «σύνορα» του κεντρικού cluster που αποτελείται κυρίως από χώρες της κεντρικής «καθολικής Ευρώπης» και της «προτεσταντικής Ευρώπης». Κατέχει μία εξαιρετική θέση τόσο ως προς την ιεράρχηση των αναγκών όσο και ως προς τη διάσταση των αξιών.

Στα χρόνια που ακολούθησαν, υπήρξαν σημαντικές αλλαγές στο παγκόσμιο χάρτη αξιών-αναγκών. Δεν θα τις παρακολουθήσουμε εδώ αναλυτικά, κυρίως γιατί δεν εμφανίζεται σε αυτές η Ελλάδα λόγω μη συμμετοχής στην έρευνα WVS ή EVS.

Θα πάμε στην ανάλυση των στοιχείων της περιόδου 2008-2014 τα οποία περιλαμβάνουν στοιχεία και από την Ελλάδα η οποία, όπως αναφέρθηκε, συμμετείχε σε δύο «κύματα» της EVS.

Διάγραμμα 3. WVS Παγκόσμιος χάρτης αναγκών και αξιών (2010-2014)²

2. Οι χάρτες στηρίζονται σε συνδυασμούς ερευνητικών δεδομένων από τις έρευνες WVS και EVS. Οι συνδυασμοί αυτοί έχουν πραγματοποιηθεί μέσω της συνεργασίας των ομάδων του WVS και του EVS και τα δεδομένα που αφορούν την Ελλάδα σε αυτούς του χάρτες είναι αποκλειστικά αποτέλεσμα αυτής της συνεργασίας και παρουσιάζονται αυτούσια εδώ. Περισσότερες πληροφορίες: <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSContents.jsp>

Σημείωση: Οι πλειοψηφικά μουσουλμανικές χώρες είναι με πλάγια γράμματα

- Οι παρατηρήσεις που μπορούν να γίνουν είναι οι εξής:
- Η «προτεσταντική Ευρώπη» συνεχίζει να κατέχει την πλέον προνομιακή θέση στο χάρτη και ακολουθεί η ομάδα των «αγγλόφωνων χωρών» στη διάσταση των αναγκών.

- Η ομάδα των πρώην-κομμουνιστικών χωρών έχει πλέον αποκτήσει ταυτότητα ως η «ορθόδοξη ζώνη» εξαιτίας του ότι οι περισσότερες χώρες που μετέχουν σε αυτή είναι πλέον ορθόδοξες. Με το πέρασμα του χρόνου, προσδιορίζονται πλέον θετικά (τι είναι) και όχι αρνητικά όπως στο παρελθόν (πρώην κομμουνιστικές χώρες).
- Για την Ελλάδα έχουμε αρκετές επισημάνσεις να κάνουμε. Πρώτον συνεχίζει να μετέχει στην «καθολική ζώνη» της Ευρώπης, μαζί με μη αγγλόφωνες ευρωπαϊκές χώρες και ιδίως (και αυτό νομίζω ότι είναι το ισχυρότερο σημείο εγγύτητας της) μαζί με μεσογειακές ευρωπαϊκές χώρες, όπως η Πορτογαλία, Ισπανία και η Κροατία. Η αμέσως επόμενη παρατήρηση είναι ότι συγκριτικά με τη θέση που κατείχε στον παγκόσμιο χάρτη την περίοδο 1999-2004, φαίνεται να υποχωρεί σημαντικά και ως προς τον άξονα των αναγκών όσο και ως προς τον άξονα των αξιών: η Ελλάδα στην αλλαγή του αιώνα «συνόρευε» με την κορυφή ενώ μία δεκαετία μετά, η Ελλάδα κινδυνεύει να βρεθεί πολύ κοντά στη χειρότερη ζώνη των εκτός Ευρώπης χωρών.

Μένει να δούμε, όταν ολοκληρωθεί το wave 7 της έρευνας, πως θα έχει διαμορφωθεί το τοπίο και που θα βρίσκεται η χώρα μας.

Ωστόσο, αυτά που μπορούμε να συμπεράνουμε με μία μακροσκοπική προσέγγιση είναι ότι:

- Η Ελλάδα υποχώρησε σημαντικά μέσα σε μια δεκαετία (2000 έως 2010) στον παγκόσμιο χάρτη των αξιών και αναγκών.
- Παρά την υποχώρηση της, δεν βρίσκεται σε μία δραματική θέση. Υπάρχουν πολλές χώρες και ολόκληρες ζώνες χωρών που βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση.
- Η Ελλάδα δεν είναι μία «μοναδική» ή μια «εξαιρετική» περίπτωση στον κόσμο. Αντίθετα βρίσκεται περίπου στο κέντρο του παγκόσμιου χάρτη τόσο ως προς τις αξίες όσο και ως προς τις ανθρώπινες επιδιώξεις και ανάγκες.
- Αν και βρίσκεται πολύ κοντά στην «ορθόδοξη ζώνη» εντούτοις δεν μετέχει σε αυτή, κυρίως λόγω διαφορετικής μεταπολεμικής πολιτικής διαδρομής της (συμμετοχή στο δυτικό μπλοκ και την Ε.Ε.).

Κρατάμε επομένως τη σημαντική επίδραση της πολύπλευρης κρίσης (από την οποία ακόμα δεν έχει απεμπλακεί) στο αξιακό υπόβαθρο της κοινωνίας μας καθώς και το ότι –και παρά τα όσα λέγονται- η χώρα μας δεν κινείται αξιακά σε κάποιο περιθώριο και δεν διακρίνεται από κάποιο «εξαιρετισμό». Για την ακρίβεια συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο.

Πώς διαφοροποιούνται οι κουλτούρες;

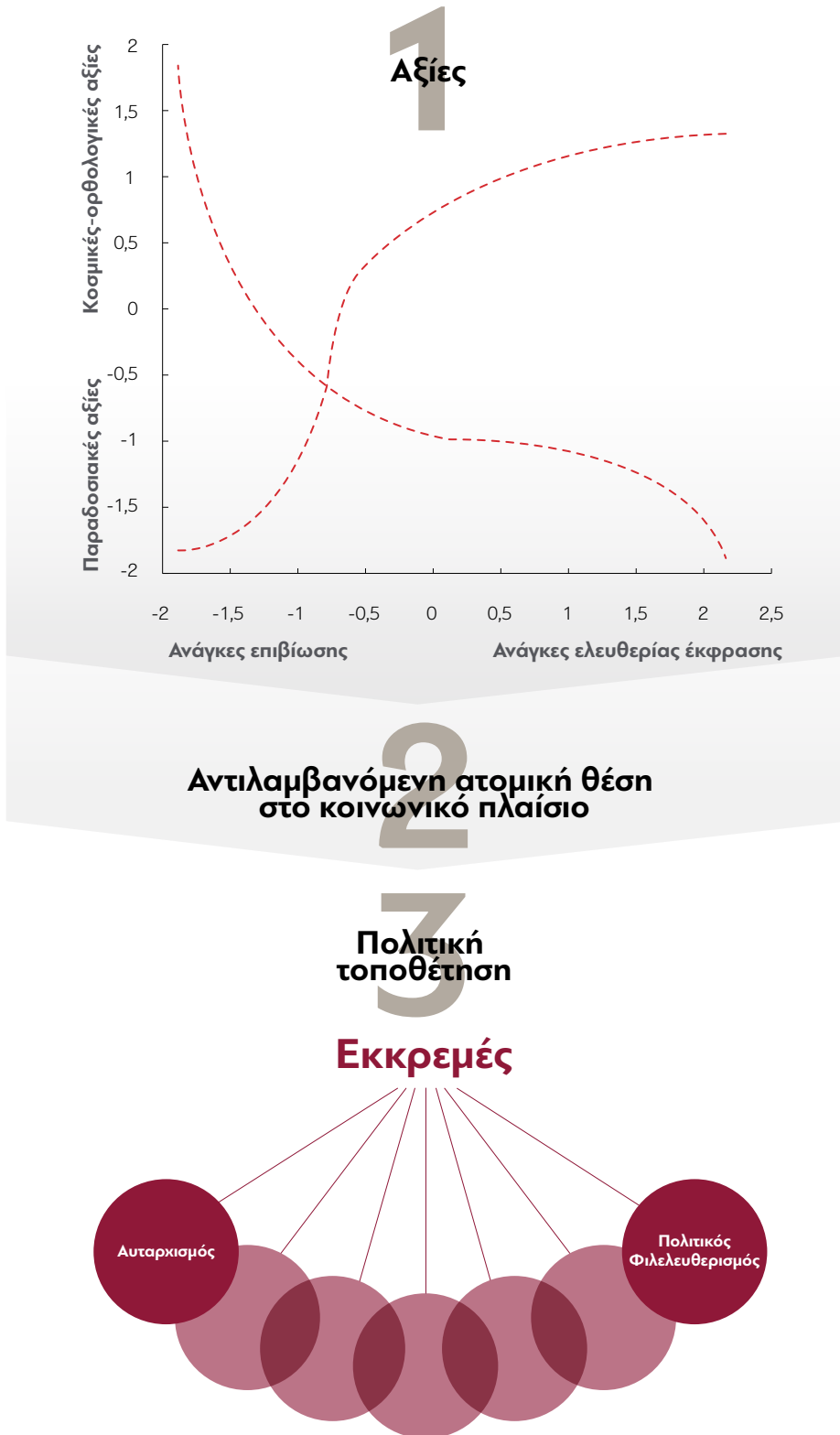
Όπως διαπιστώσαμε, οι θρησκευτικές πεποιθήσεις αλλά και η γεωγραφική θέση στον πλανήτη, διαμορφώνουν clusters χωρών (και άρα και κοινωνιών) με παραπλήσιες αξίες και ανάγκες. Όμως ο κόσμος δεν είναι αμετάβλητος. Κάθε άλλο. Οι κοινωνίες υπόκεινται σε μεταβολές. Οι αλλαγές στην οικονομία, την πολιτική και την κοινωνική διάρθρωση, μεταβάλουν και τα πρότυπα.

Οι χώρες που ευημερούν οικονομικά και ταυτόχρονα έχουν περάσει στη μεταβιομηχανική εποχή της τεχνολογίας, τείνουν να καταλαμβάνουν θέσεις δεξιά και πάνω στο χάρτη, ενώ στο αντίθετο άκρο της διαγωνίου, κάτω και αριστερά, βρίσκονται οι χώρες που συγκεντρώνουν χαμηλές επιδόσεις σε αξίες και σε ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών .

Όπως είναι φυσικό, οι αξίες, το επίπεδο διαβίωσης των ανθρώπων, και η γενική κουλτούρα τους αντανakλούν και στο πολιτικό εποικοδόμημα.

Η επιθυμία για Δημοκρατία και Ελευθερία είναι πανανθρώπινες αλλά δεν είναι πάντοτε και παντού, πρώτης προτεραιότητας. Ειδικά όταν οι άνθρωποι νιώθουν ότι η ίδια η επιβίωση τους κινδυνεύει, η ανάγκη για φυσική επιβίωση έχει προτεραιότητα έναντι της ανάγκης για ελευθερία και για ατομικά δικαιώματα. Πάνω λοιπόν στο παγκόσμιο υπόβαθρο που περιγράψαμε στην αρχή, έρχονται οι άνθρωποι και αποτιμούν το παρόν και το μέλλον τους. Μετρούν τις πιθανότητες ευημερίας τους ή τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν. Και στη συνέχεια, πάνω σε αυτά τα δύο επίπεδα, διαμορφώνουν την πολιτική τους στάση και τις αντιλήψεις τους.

Διάγραμμα 4. Το ιστορικό εκκρεμές

Αν λοιπόν το παραπάνω σχήμα είναι βάσιμο, τίθενται δύο ερωτήματα:

- σε ποια κατεύθυνση κινείται σήμερα το παγκόσμιο πολιτικό εκκρεμές;
- παρακολουθεί η Ελλάδα την παγκόσμια κίνηση;

Στόχος μας είναι να μελετήσουμε αυτές τις στάσεις και τις αντιλήψεις, το πολιτικό εποικοδόμημα δηλαδή.

Θα λέγαμε λίγο σχηματικά βέβαια, ότι στη νεότερη ιστορική περίοδο της ανθρωπότητας, υπάρχει ένα πολιτικό εκκρεμές το οποίο κινείται από τον αυταρχισμό έως τον πολιτικό φιλελευθερισμό, και διακρίνει τις διάφορες φάσεις της.

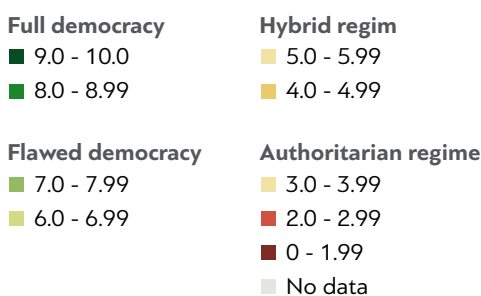
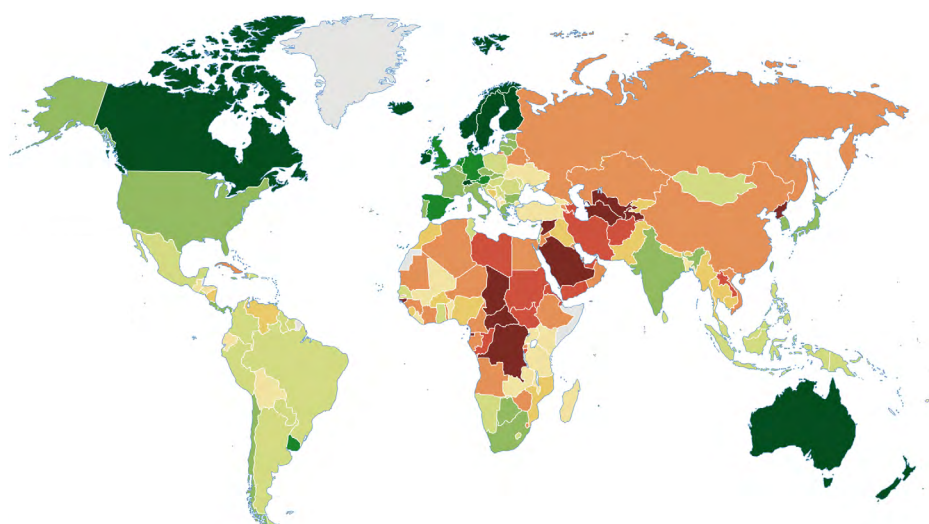
Η διαπίστωση αυτή στηρίζεται και στα σχετικά πρόσφατα μεγάλα ιστορικά γεγονότα. Τους παγκόσμιους πολέμους, τον ψυχρό πόλεμο που τελείωσε μετά την πτώση του τείχους του Βερολίνου, την κατάρρευση των δικτατορικών καθεστώτων ειδικά στη Λατινική Αμερική και στη συνέχεια την ανάδυση των νέων φαινομένων αυταρχικής διακυβέρνησης στη μεταβιομηχανική εποχή, μετά τη δημοκρατική «έκρηξη» της δεκαετίας του '90 και των απαρχών του 21ου αιώνα.

Δείκτης Δημοκρατίας

Σύμφωνα με την Intelligent Unit του Economist και τον σχετικό «Δείκτη Δημοκρατίας» που καταρτίζει³ και έχει δημοσιεύσει στοιχεία για **167** χώρες και έτος αναφοράς το 2017, μόλις 19 χώρες απολαμβάνουν πλήρους Δημοκρατίας και μόνο το **4,5%** του παγκόσμιου πληθυσμού ζει κάτω από καθεστώς πλήρους Δημοκρατίας. Στην πρώτη θέση της παγκόσμιας κατάταξης βρίσκεται η Νορβηγία με score **9.93** στην ενδεκαβάθμια κλίμακα 0 έως 10, ενώ στην τελευταία βρίσκεται η Β. Κορέα με **1.08**.

³ Για συγκριτικά αποτελέσματα και τη μεθοδολογία κατάρτισης του δείκτη δεσ: <https://www.eiu.com/topic/democracy-index>

Διάγραμμα 5. Δείκτης Δημοκρατίας

Σημείωση: Βασισμένο σε 167 χώρες

Πηγή: Economist Intelligence Unit

Για το 2017, ο παγκόσμιος Δείκτης Δημοκρατίας κινείται στο **5.48** από το **5.52** του 2016 (κλίμακα 0 έως 10) καταγράφοντας πτώση (ή με βάση το σχήμα μας, κίνηση του πολιτικού εκκρεμούς προς τον αυταρχισμό).

Η απάντηση λοιπόν στο πρώτο ερώτημα που θέσαμε είναι ότι **ο κόσμος κινείται προς την κατεύθυνση μοντέλων αυταρχικής διακυβέρνησης.**

Σε παγκόσμιο επίπεδο, η σημαντικότερη ίσως μεταβολή για το 2016 είναι η πτώση του δείκτη για τις ΗΠΑ (μέση τιμή 7.98) που τις φέρνουν στην ομάδα των «ρευστών» δημοκρατιών, εξαιτίας της εκλογής Τραμπ και των όσων συνέβησαν στις Προεδρικές εκλογές του 2016.

Η Ελλάδα για το 2017, βρίσκεται στην **38η** θέση με μέση τιμή **7.29** (από **7.23** το 2016) και επίσης ανήκει στην ομάδα χωρών των «ρευστών» Δημοκρατιών. Φαίνεται έτσι για πρώτη χρονιά μέσα στην κρίση να ανακτά μέρος από το χαμένο έδαφος της δεκαετίας της κρίσης: σύμφωνα με τα διαχρονικά στοιχεία του δείκτη, το 2006 με μέση τιμή 8.13 η χώρα μας βρισκόταν παγκοσμίως στην 18η θέση.

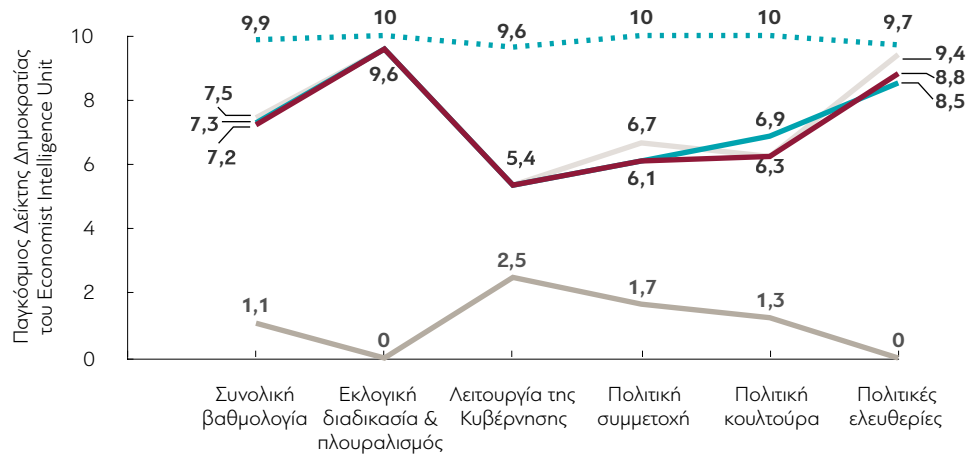
Επομένως η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα που θέσαμε είναι ότι η Ελλάδα μετά από μία δεκαετία συνεχούς πτώσης στις δημοκρατικές επιδόσεις της, ανακάμπτει για πρώτη φορά το 2017, αλλά ακόμη απέχει πολύ από το σημείο στο οποίο βρισκόταν. Αλλά ας δούμε λίγο αναλυτικότερα τις επιδόσεις της χώρας μας για το 2017.

Ο δείκτης Δημοκρατίας που μετρά και υπολογίζει η Intelligent Unit του Economist έχει πέντε συνιστώσες:

- τη δίκαιη εκλογική διαδικασία και ευρύτερα τον πλουραλισμό
- τη λειτουργία της Κυβέρνησης
- την πολιτική συμμετοχή
- την πολιτική κουλτούρα
- τις πολιτικές ελευθερίες

Στο διάγραμμα 6 που ακολουθεί εμφανίζονται οι μέσες βαθμολογίες της πρώτης και της τελευταίας χώρας καθώς και οι αναλυτικές επιδόσεις της Ελλάδας για την περίοδο 2015 έως 2017.

Διάγραμμα 6*. WVS Greece Wave 7
Δείκτης Δημοκρατίας

- Νορβηγία 2017
- Ελλάδα 2017
- Ελλάδα 2016
- Ελλάδα 2015
- Β. Κορέα 2017

*Η Intelligent Unit χρησιμοποιεί για την κατάρτιση του δείκτη δημοκρατίας την ίδια έρευνα με εμάς (WVS) και σε ορισμένες χώρες που δεν είναι εφικτή η διεξαγωγή έρευνα κοινής γνώμης (όπως η Β. Κορέα) χρησιμοποιεί τη συμπλήρωση ερωτηματολογίου μεταξύ ειδικών για τις συγκεκριμένες χώρες.

Η σταθερή διαπίστωση για τη χώρα μας είναι ότι παρουσιάζει διαχρονικά, τις ίδιες συστηματικές διαφοροποιήσεις μεταξύ των διαφόρων συνιστωσών του δείκτη.

Υψηλές μέσες τιμές:

- Σημειώνει ιδιαίτερα υψηλές επιδόσεις στην εκλογική διαδικασία (που πράγματι είναι αμερόληπτη) και τον πλουραλισμό που επίσης είναι ανεμπόδιτος (μέσες τιμές 9.6).
- Σημειώνει επίσης υψηλές τιμές στις πολιτικές ελευθερίες και τα ατομικά δικαιώματα, τα οποία μάλιστα καταγράφουν ενίσχυση τον τελευταίο χρόνο (μέση τιμή 9.4).

Χαμηλές μέσες τιμές σημειώνει:

- Στη λειτουργία της Κυβέρνησης (μέση τιμή 5.4) που αντανακλά το μεγάλο πρόβλημα της αποτελεσματικότητας και της πολιτικής εμπιστοσύνης που ταλανίζει το πολιτικό σύστημα της χώρας μας.
- Στην πολιτική συμμετοχή με μέση τιμή 6.7. Πράγματι, τόσο η συμμετοχή στις τελευταίες Βουλευτικές εκλογές του Σεπτεμβρίου του 2015 που περιορίστηκε στο πενιχρό 56%, όσο και η μειωμένη συμμετοχή στα κόμματα και τους άλλους θεσμούς (όπως για παράδειγμα οι συνδικαλιστικοί φορείς) δείχνουν ότι οι επιδόσεις της χώρας είναι αρνητικές και συναρτώνται βέβαια με τη μειωμένη πολιτική εμπιστοσύνη στη διακυβέρνηση. Και τέλος,
- Χαμηλή επίδοση σημειώνει και στα θέματα πολιτικής κουλτούρας (και διαλόγου) με 6.9. Είναι γνωστό ότι η οξύτητα επικρατεί στη δημόσια πολιτική συζήτηση στη χώρα μας και μάλιστα θα λέγαμε ότι στην περίοδο της κρίσης, έχει ενταθεί υπέρμετρα.

Από τα παραπάνω αναδεικνύεται η θεμελιώδης σημασία που έχει για τη Δημοκρατία, η εμπιστοσύνη στους πολιτικούς θεσμούς (political trust).

- Η εμπιστοσύνη στους θεσμούς αλλά και σε κοινωνικά σύνολα και συλλογικότητες, είναι υποκειμενική και επικαθορίζεται τόσο από συναισθηματικούς όσο και από ορθολογικούς παράγοντες. Σε ψυχολογικό επίπεδο, η κίνηση του εκκρεμούς προς τον πολιτικό φιλελευθερισμό, δηλαδή η βελτίωση των δημοκρατικών επιδόσεων, συνοδεύεται από προσδοκίες, ενώ η αντίθετη ροπή προς τον αυταρχισμό, συνοδεύεται από αισθήματα περιχαράκωσης και αρνητισμού. Στο ερευνητικό επίπεδο η εμπιστοσύνη μετράται συνήθως με ερωτηματολόγιο σε μία ενδεκαβάθμια κλίμακα από 0 έως 10 μέσω ερωτήσεων για την εμπιστοσύνη σε θεσμούς όπως το Κοινοβούλιο, η Κυβέρνηση και τα Πολιτικά κόμματα αλλά και μέσω της κοινωνικής εμπιστοσύνης στους «άλλους», στα Η.Ε. ή της «συστημικής» εμπιστοσύνης σε οικονομικούς θεσμούς όπως οι τράπεζες, το ΔΝΤ, η ΕΚΤ κ.ά. Επίσης μετράται και με βάση την κλασική ερώτηση για το «ενδιαφέρον για την πολιτική».
- Επιπλέον, μια πληρέστερη προσέγγιση για τη μελέτη και την αξιολόγηση της ποιότητας της Δημοκρατίας, δεν θα έπρεπε να αγνοεί και την αντιλαμβανόμενη προσωπική ευημερία (Subjective Wellbeing SWB) η οποία είναι η δεύτερη σημαντική παράμετρος που συνδέεται με την ικανοποίηση από τη λειτουργία της Δημοκρατίας και επίσης μετράται μέσω ερωτηματολογίου όπου καταγράφεται η ικανοποίηση από τη ζωή αλλά και η αντιλαμβανόμενη κατάσταση της υγείας του ατόμου.

Όσο υψηλότερη είναι η εμπιστοσύνη και όσο καλύτερη νοιώθουν οι πολίτες την ατομική τους θέση, τόσο ισχυρότερη είναι η ικανοποίηση από τη λειτουργία της δημοκρατίας. Αντίθετα, όσο ασθενέστερες είναι αυτές οι δύο παράμετροι, τόσο ενισχύεται η αμφισβήτηση της και η κίνηση προς τον αυταρχισμό.

Σχηματικά θα λέγαμε ότι η αυξημένη εμπιστοσύνη στους πολιτικούς θεσμούς και η αίσθηση ατομικής ευημερίας συμβάλλουν στην θετική αποτίμηση και τους υψηλούς δείκτες για τη Δημοκρατία.

Διάγραμμα 7. WVS Greece Wave 7
Ενας «ισχυρός» Δείκτης Δημοκρατίας

**Εμπιστοσύνη στους
δημοκρατικούς θεσμούς**

+

**Δημοκρατική
«Ισχύς»**

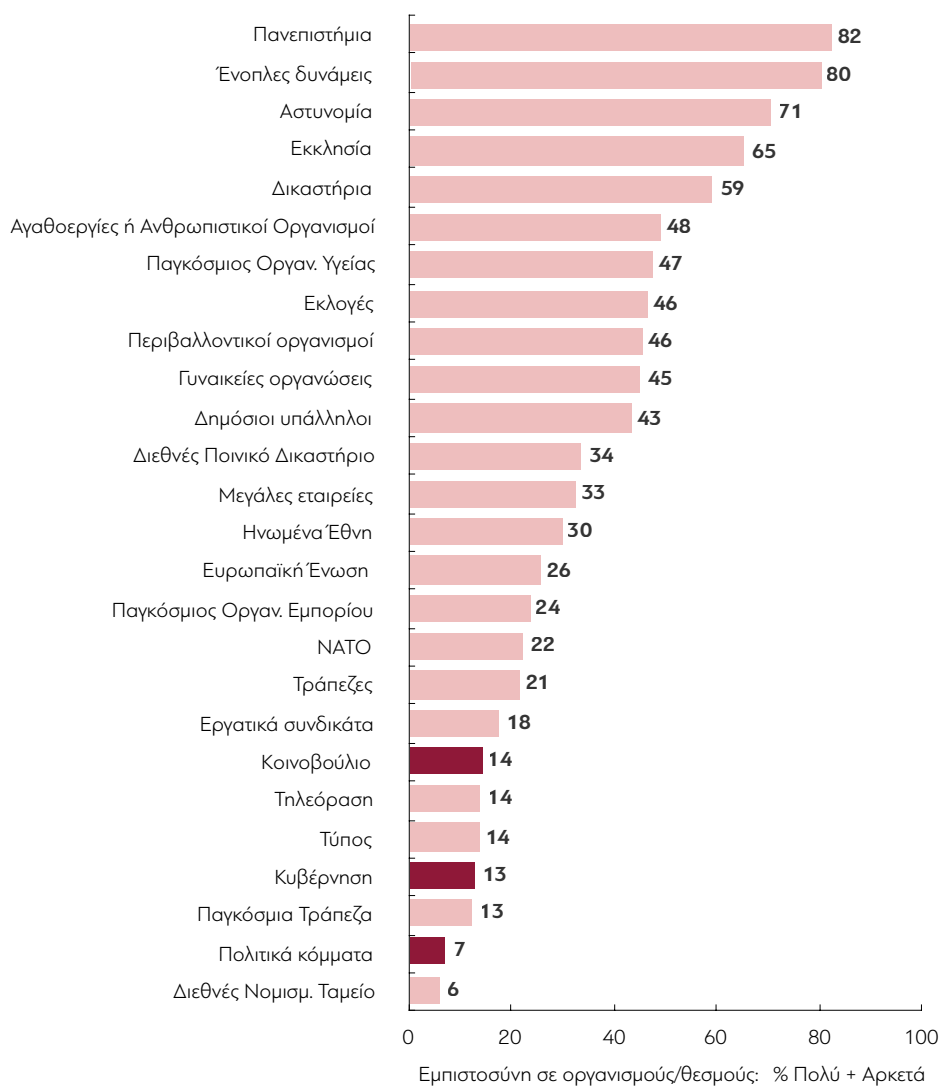
**Αντιλαμβανόμενη
προσωπική κατάσταση**

Η πολιτική εμπιστοσύνη (political trust)

Είναι γνωστό ότι η πολιτική εμπιστοσύνη στη χώρα μας έχει καμφθεί, ιδιαίτερα την τελευταία δεκαετία της κρίσης. Από τα στοιχεία της έρευνας WVS7 (στοιχεία Φθινοπώρου 2017), προκύπτει ότι μόλις το 7% του πληθυσμού της χώρας εμπιστεύεται πολύ ή αρκετά τα πολιτικά κόμματα και μόλις το 13% την Κυβέρνηση. Αλλά και το Κοινοβούλιο (που είναι ο περισσότερο αντιπροσωπευτικός και διακομματικός πολιτικός θεσμός) το εμπιστεύεται μόλις το 14%.

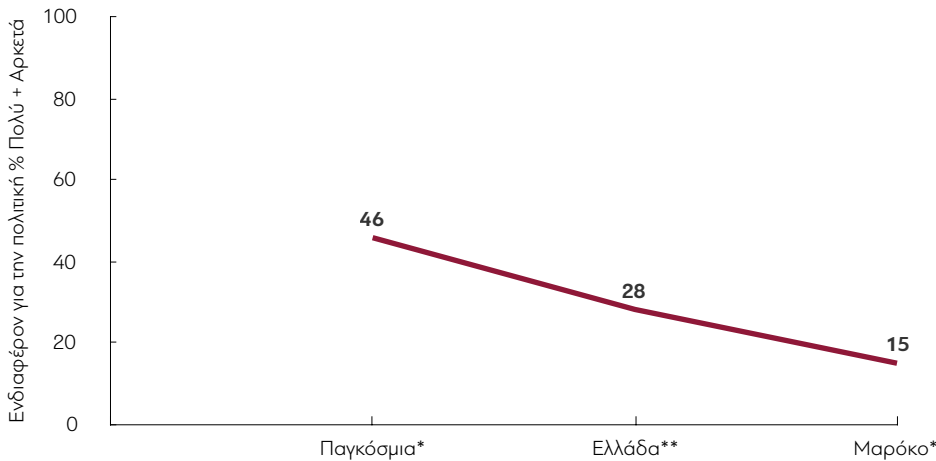

Διάγραμμα 8. WVS Greece Wave 7
Εμπιστοσύνη σε θεσμούς

Εξάλλου και το ενδιαφέρον για την πολιτική κινείται αρκετά χαμηλά. Από τα στοιχεία της έρευνας προκύπτει ότι μόλις το **28%** δηλώνει ότι ενδιαφέρεται πολύ ή αρκετά για την πολιτική και μάλιστα το ποσοστό όσων δηλώνουν ότι ενδιαφέρονται πολύ περιορίζεται στο **5%**. Ο παγκόσμιος μέσος όρος είναι **46%** ενώ μερικές χαρακτηριστικές υψηλές επιδόσεις χωρών της Ευρώπης είναι αυτές της Νορβηγίας (**69%**) και της Γερμανίας (**62%**).

Διάγραμμα 9. WVS Greece Wave 7 Ενδιαφέρον για την πολιτική

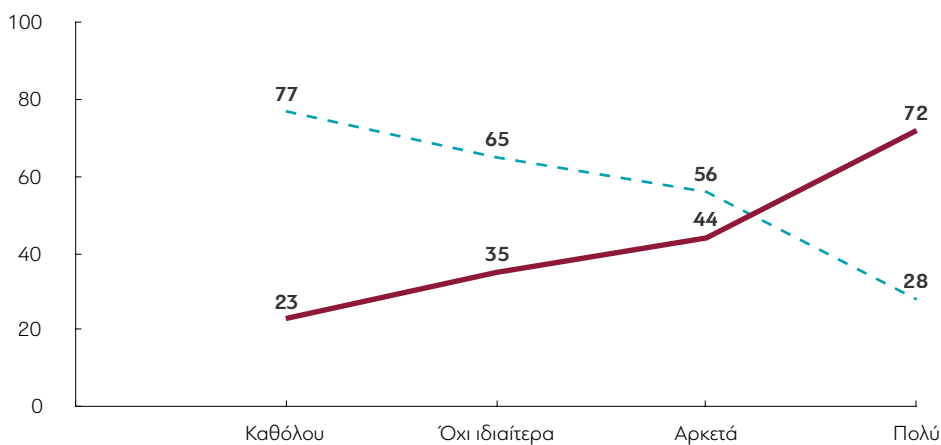

Σημείωση: *Στοιχεία από το WVS wave 6 (2010-2014)
**Στοιχεία από το WVS wave 7 (2017)

Επιπλέον, το ενδιαφέρον για την πολιτική είναι ισχυρά συσχετισμένο, όπως αποδεικνύεται από τα στοιχεία της έρευνας, με την πολιτική εμπιστοσύνη. Χαμηλή πολιτική εμπιστοσύνη παραπέμπει και σε χαμηλό ενδιαφέρον για την πολιτική και υψηλή πολιτική εμπιστοσύνη σημαίνει υψηλό ενδιαφέρον.

Διάγραμμα 10. WVS Greece Wave 7 Ενδιαφέρον για την πολιτική και εμπιστοσύνη στο Κοινοβούλιο

Εμπιστοσύνη στο Κοινοβούλιο

— Ενδιαφέρονται για την πολιτική Πολύ/Αρκετά
- - - Ενδιαφέρονται για την πολιτική Λίγο/Καθόλου

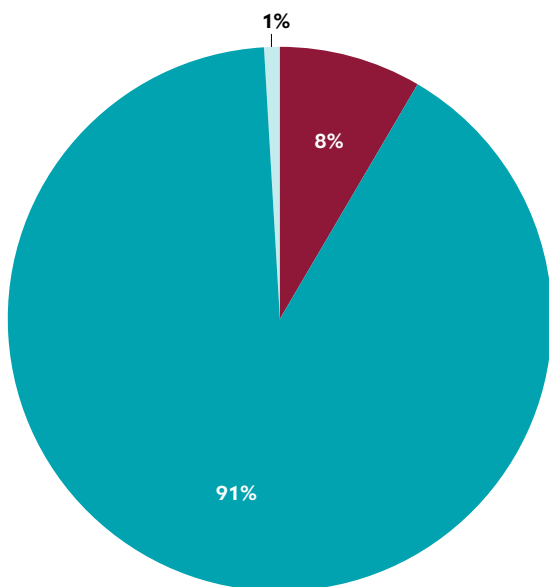
Κοινωνική εμπιστοσύνη

Όμως δεν είναι μόνο η πολιτική εμπιστοσύνη η οποία κινείται σε χαμηλά επίπεδα. Ταυτόχρονα υπάρχει ένα διάχυτο κλίμα καχυποψίας για τον «άλλο», ισχυρά συσχετισμένο με τη χαμηλή πολιτική εμπιστοσύνη, όταν αυτός ο «άλλος» δεν είναι οικείο πρόσωπο.

Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 10, εννιά στους δέκα (**91%**) συμφωνούν με τη φράση ότι «πρέπει να είναι κανείς ιδιαίτερα προσεκτικός/ή στις συναλλαγές του με τους ανθρώπους» και μόνο το **8%** συμφωνεί με τη φράση «οι περισσότεροι άνθρωποι είναι άξιοι εμπιστοσύνης».

Διάγραμμα 11. WVS Greece Wave 7 Εμπιστοσύνη σε ανθρώπους

Ερ.:Γενικά μιλώντας, θα λέγατε ότι οι περισσότεροι άνθρωποι είναι άξιοι εμπιστοσύνης, ή ότι πρέπει να είναι κανείς ιδιαίτερα προσεκτικός/ή στις συναλλαγές με τους ανθρώπους;»

- Οι περισσότεροι άνθρωποι είναι άξιοι εμπιστοσύνης
- Πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτικός/ή με τους ανθρώπους
- ΔΓ/ΔΑ (αυθόρμητα)

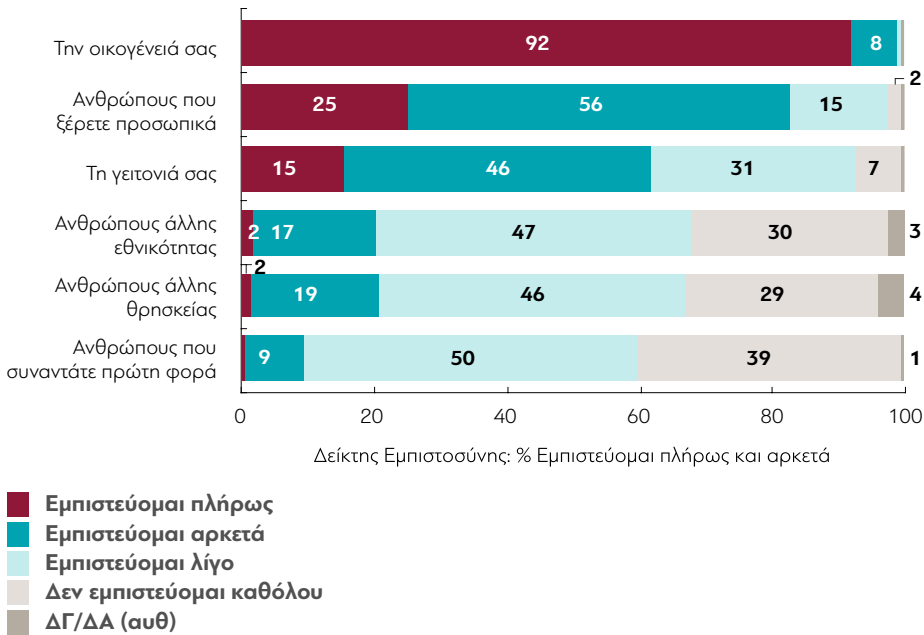
Σημείωση: Βάση: 1.200 ερωτώμενοι

Η χαμηλή κοινωνική εμπιστοσύνη η οποία μπορεί κάτω από ορισμένες συνθήκες να διαβαστεί είτε ως καχυποψία είτε ως απλή επιφυλακτικότητα⁴, συνδέεται με την «απόσταση» ή αλλιώς τον βαθμό συγγένειας ή εγγύτητας από τον «άλλο». Στο Διάγραμμα 12 που ακολουθεί είναι φανερή η σύνδεση της με τη συγγένεια ή/και την απόσταση μεταξύ των προσώπων. Ειδικά για ανθρώπους διαφορετικής εθνικότητας και θρησκείας και ακόμη περισσότερο για ανθρώπους που συναντάμε για πρώτη φορά, η καχυποψία (ή η επιφυλακτικότητα) κυριαρχεί.

⁴. Κατά τη γνώμη του γράφοντος η κλίμακα δεν είναι καλά ορισμένη. Η επιλογή «εμπιστεύομαι λίγο» δεν είναι η ενδεδειγμένη για να έχει το ερωτηματολόγιο την απαιτούμενη ισορροπία στις δυνατές απαντήσεις. Μπορεί να σημαίνει δυσπιστία αλλά μπορεί και να σημαίνει απλή επιφυλακτικότητα.

Διάγραμμα 12. WVS Greece Wave 7
Εμπιστοσύνη σε ομάδες ανθρώπων

Ερ: «Θα ήθελα να σας ρωτήσω πόσο εμπιστευόσαστε ανθρώπους από διαφορετικές ομάδες. Μπορείτε να μου πείτε για κάθε ομάδα αν εμπιστευόσαστε ανθρώπους από αυτήν πλήρως, αρκετά, λίγο ή καθόλου;»

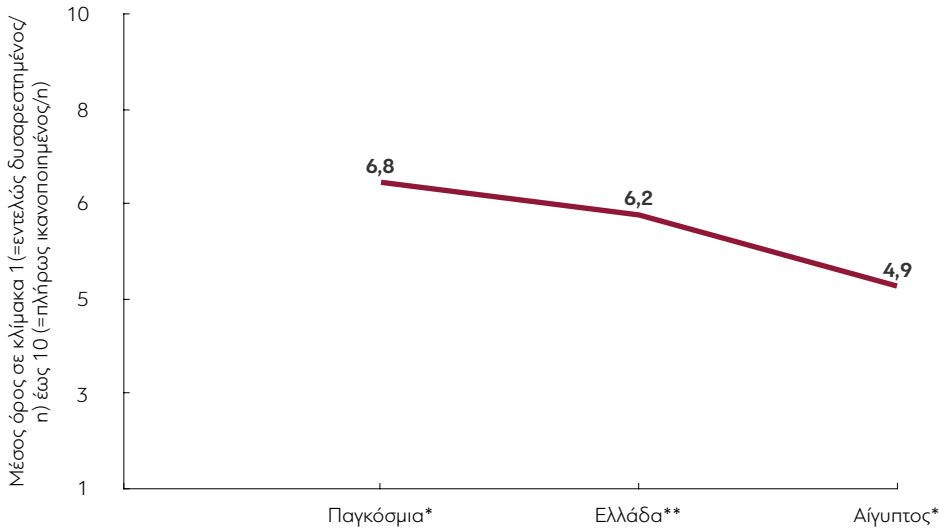

Κοινωνική ευημερία (SWB)

Ας δούμε όμως τώρα ποια είναι τα ευρήματα της έρευνας που αφορούν στη δεύτερη συνιστώσα που επηρεάζει την αξιολόγηση της Δημοκρατίας, δηλαδή της συνιστώσας της αίσθησης ευημερίας (Subjective Well Being). Δύο είναι οι βασικές ερωτήσεις που χρησιμοποιούνται για αξιολόγηση της υποκειμενικής κοινωνικής ευημερίας: η ικανοποίηση από τη ζωή και η αντιλαμβανόμενη κατάσταση της ατομικής υγείας.

Η ικανοποίηση από τη ζωή κινείται σε ικανοποιητικά επίπεδα (μέση τιμή **6.2** στην κλίμακα 1 έως 10). Με βάση τα ευρήματα του WVS-Wave 6 ο παγκόσμιος μέσος όρος ήταν στο 6.8, ενώ η χαμηλότερη τιμή είχε καταγραφεί στην Αίγυπτο (θυμίζουμε ότι το προηγούμενο ερευνητικό κύμα κάλυπτε την χρονική περίοδο 2010 έως 2014, δηλαδή την εποχή των ταραχών και της Αραβικής άνοιξης).

Διάγραμμα 13. WVS Greece Wave 7 Ικανοποίηση από τη ζωή

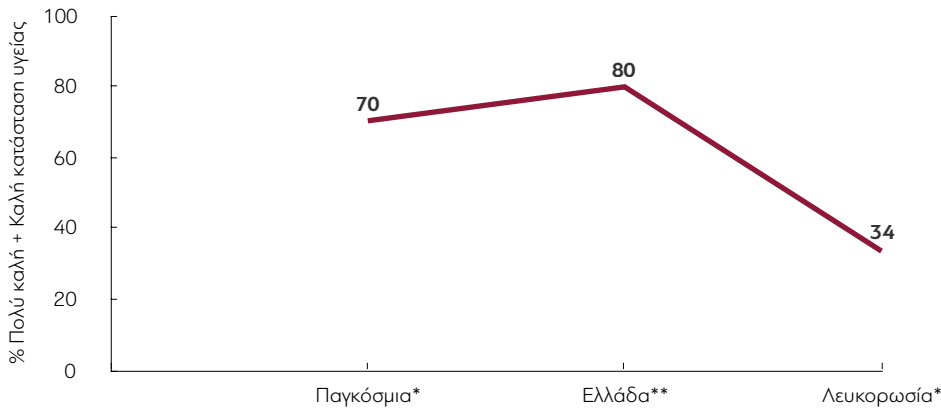
Σημείωση: *Στοιχεία από το WVS wave 6 (2010-2014)
**Στοιχεία από το WVS wave 7 (2017)

Όμως εκεί που οι επιδόσεις στη χώρα μας είναι ιδιαίτερα θετικές, είναι στην αντιλαμβανόμενη κατάσταση της ατομικής υγείας. Οκτώ στους δέκα ερωτώμενους (80%) δηλώνουν ότι η κατάσταση της υγείας τους είναι πολύ καλή και καλή. Ειδικά μεταξύ των νέων (18 έως 29 ετών) το 94% δηλώνει πολύ καλή και καλή κατάσταση της υγείας, ενώ ακόμη και στις μεγαλύτερες ηλικίες (άνω τω 65 ετών) μόλις το 9% δηλώνει κακή κατάσταση υγείας.

Το 80% που σημειώνεται στην έρευνα, είναι ιδιαίτερα υψηλό συγκρινόμενο με τον παγκόσμιο μέσο όρο ο οποίος (πάλι από τα διαθέσιμα στοιχεία του προηγούμενου ερευνητικού κύματος) ήταν 70%. Εξάλλου, σύμφωνα με τα επικαιροποιημένα στοιχεία του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας⁵, η Ελλάδα διαθέτει ένα από τα υψηλότερα προσδόκιμα ζωής στον κόσμο με μέση προσδοκώμενη ηλικία 81,2 έτη.

5. <http://apps.who.int/gho/data/view.main.SDG2016LEXv?lang=en>

Διάγραμμα 14. WVS Greece Wave 7 Αντιλαμβανόμενη κατάσταση υγείας

Σημείωση: *Στοιχεία από το WVS wave 6 (2010-2014)
**Στοιχεία από το WVS wave 7 (2017)

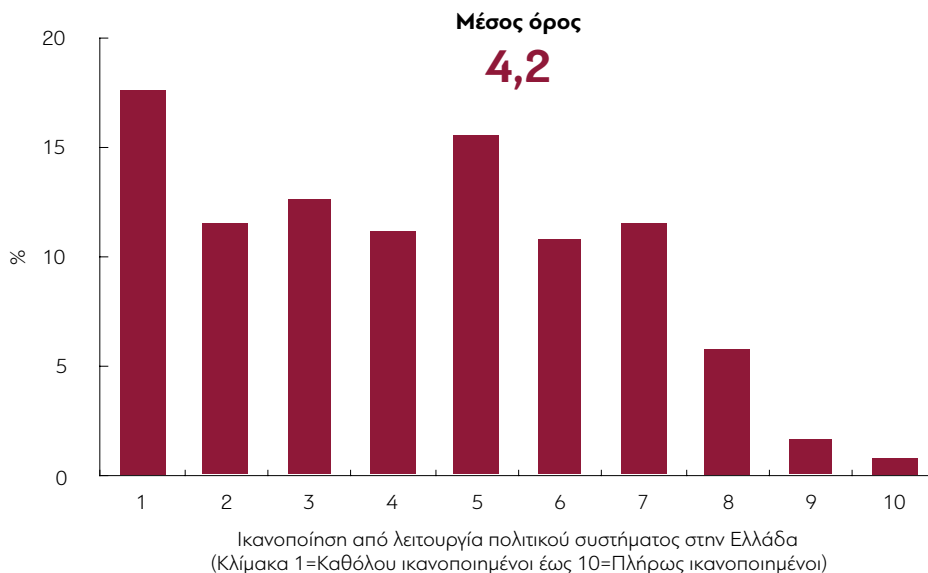
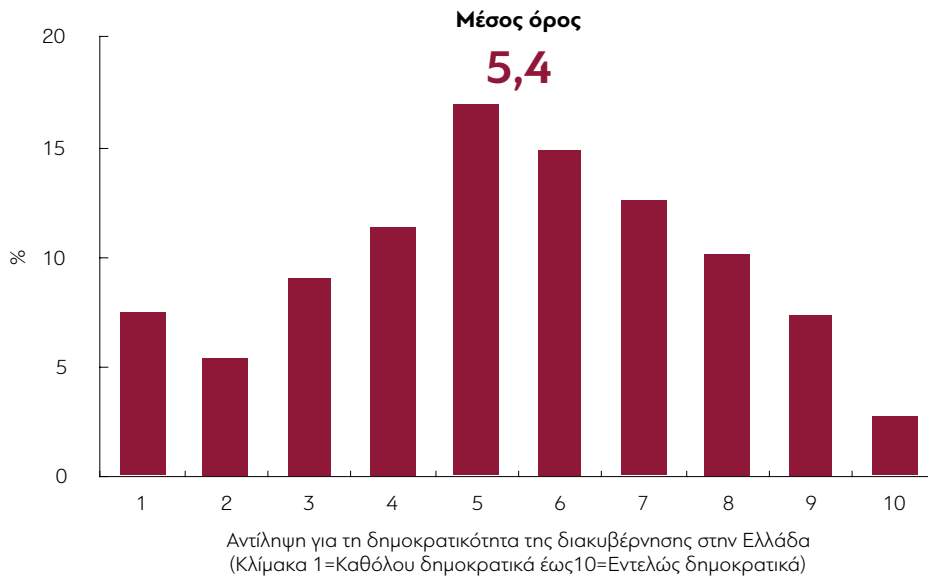
Το συμπέρασμα μας είναι πως η συνιστώσα της κοινωνικής ευημερίας, η οποία συμβάλλει σημαντικά στη διαμόρφωση της γενικής αξιολόγησης της Δημοκρατίας, εξισσοροπεί σε κάποιο βαθμό τα προβλήματα των χαμηλών επιδόσεων που οφείλονται στις πολιτικές δυσλειτουργίες και κυρίως στην αντιλαμβανόμενη ανεπάρκεια στην άσκηση της διακυβέρνησης.

Η αντιλαμβανόμενη «αξία» της Δημοκρατίας

Η κρίση εμπιστοσύνης προς την πολιτική και τους πολιτικούς, δεν σημαίνει και αμφισβήτηση της Δημοκρατίας η οποία συνεχίζει να έχει υψηλή αξία για τους πολίτες.

Στο Διάγραμμα που ακολουθεί εμφανίζονται οι κατανομές (μετρημένες στην κλίμακα 1 έως 10) της αντιλαμβανόμενης δημοκρατικότητας της διακυβέρνησης στην Ελλάδα και της ικανοποίησης από τη λειτουργία του πολιτικού συστήματος στη χώρα.

Διάγραμμα 15. WVS Greece Wave 7
Δημοκρατική διακυβέρνηση & πολιτικό σύστημα

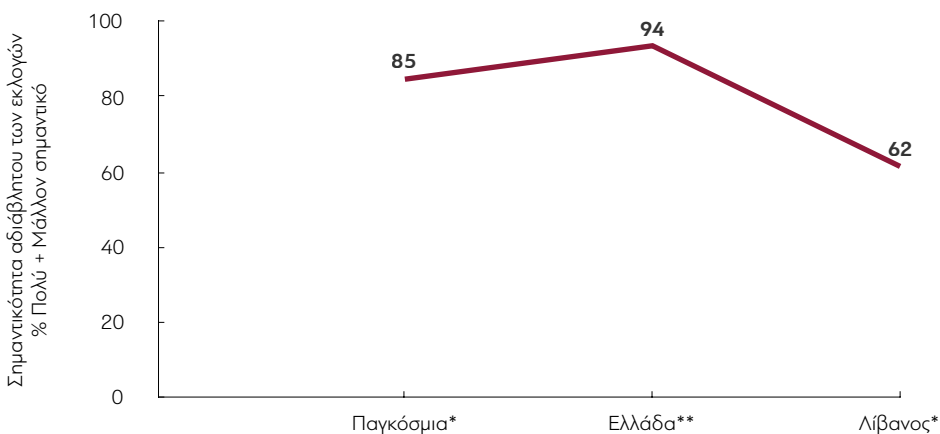

Οι διαφορές αυτές είναι στατιστικά σημαντικές (paired t-test, p-value=,000) και επομένως μπορούμε να ισχυριστούμε ότι στον ελληνικό πληθυσμό υπάρχει σημαντική διαφορά ανάμεσα στην αντιλαμβανόμενη δημοκρατικότητα στη διακυβέρνηση και την ικανοποίηση από τη λειτουργία του πολιτικού συστήματος.

Εξάλλου, στις σημαντικότερες έρευνες πολιτικής κουλτούρας, μία βασική ερώτηση για τη διερεύνηση της αξίας της Δημοκρατίας, είναι η αντιλαμβανόμενη σημασία του αδιάβλητου των εκλογών. Και όπως δείχνουν τα στοιχεία της έρευνας WVS στην Ελλάδα, το **94%** των ερωτηθέντων (δηλαδή σχεδόν το σύνολο τους) θεωρούν σημαντικό το αδιάβλητο των εκλογών με την έννοια ότι «κάνει μεγάλη διαφορά στη ζωή μας».

Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι το ποσοστό αυτό είναι σαφώς υψηλότερο από τον παγκόσμιο μέσο όρο που κατεγράφη στο προηγούμενο κύμα της WVS το οποίο κυμάνθηκε στο 85%.

Διάγραμμα 16. WVS Greece Wave 7 **Αντιλαμβανόμενη σημαντικότητα του αδιάβλητου των εκλογών**

Σημείωση: *Στοιχεία από το WVS wave 6 (2010-2014)

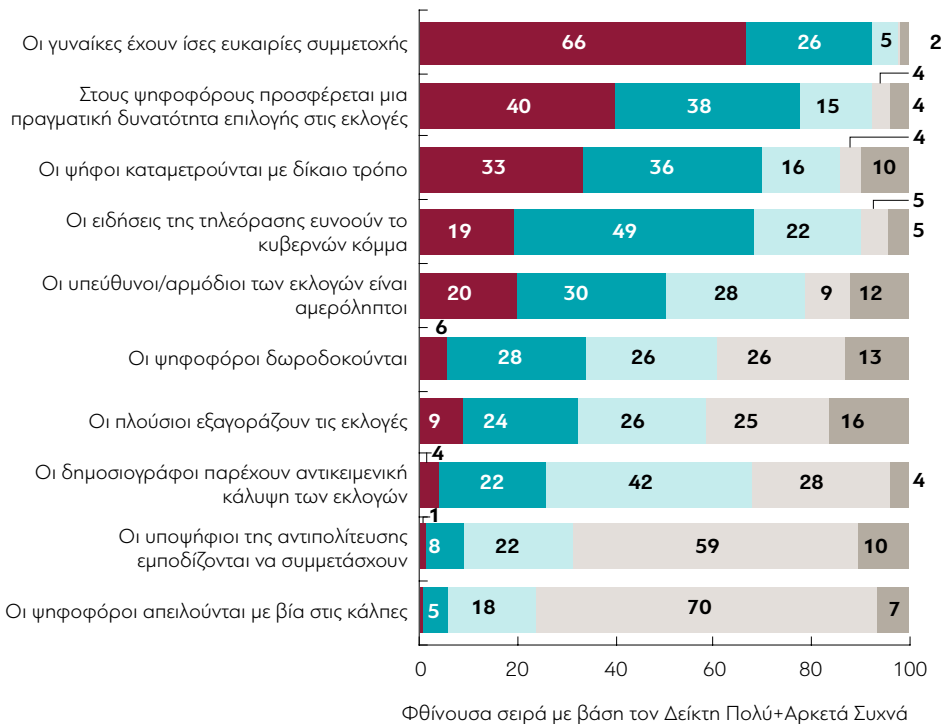
**Στοιχεία από το WVS wave 7 (2017)

Ωστόσο η κρίση πολιτικής εμπιστοσύνης η οποία συμπαρέσυρε τον δικομματισμό που κυριάρχησε στο μεγαλύτερο χρονικό τμήμα της μεταπολίτευσης, αμφισβητεί σε κάποιο βαθμό ακόμη και το αδιάβλητο των εκλογών, παρά το γεγονός ότι η επίδοση της χώρας στην αξιολόγηση της Intelligent Unit του Economist είναι υψηλή. Όπως προκύπτει από τις αναλυτικές απαντήσεις των ερωτώμενων σε θέματα που αφορούν στις εκλογές, υπάρχει ένα ποσοστό γύρω στο 20% το οποίο αμφισβητεί τη διαχρονική και απόλυτη αμεροληψία των εκλογών ακόμη και στην καταμέτρηση των ψήφων.

Διάγραμμα 17. WVS Greece Wave 7
Αντίληψη για θέματα που αφορούν τις εκλογές

Ερ.: Κατά την άποψή σας, πόσο συχνά συμβαίνουν τα παρακάτω πράγματα στις εκλογές της Ελλάδας;

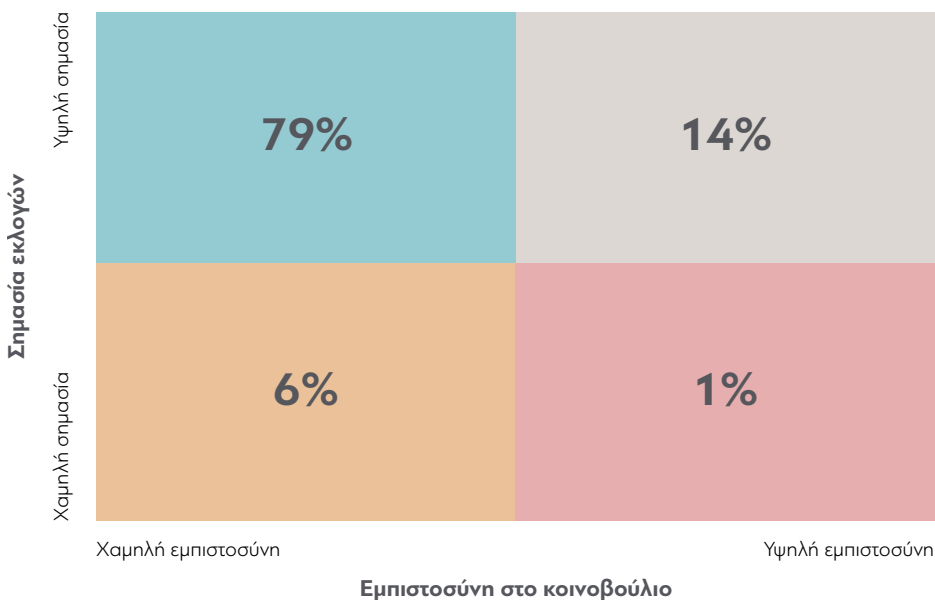

■ Πολύ συχνά ■ Αρκετά συχνά ■ Όχι συχνά ■ Καθόλου συχνά ■ ΔΓ/ΔΑ (αυθ)

Εξάλλου, συνδυάζοντας τη σημασία που αποδίδουν οι ερωτώμενοι στο αδιάβλητο των εκλογών με την εμπιστοσύνη στο Κοινοβούλιο, προκύπτει ότι περίπου οκτώ στους δέκα (**79%**) ενώ αποδίδουν υψηλή σημασία στο αδιάβλητο, ταυτόχρονα έχουν χαμηλή πολιτική εμπιστοσύνη. Μόνο το **14%** των ερωτώμενων βρίσκεται στο τεταρτημόριο της υψηλής σημασίας του αδιάβλητου και της υψηλής εμπιστοσύνης. Προκύπτει επομένως και από αυτό τον έλεγχο το βασικό μας συμπέρασμα: η κρίση εμπιστοσύνης στο πολιτικό σύστημα δεν έχει μετατραπεί (ακόμη;) σε αμφισβήτηση του Δημοκρατικού μοντέλου διακυβέρνησης.

Διάγραμμα 18. WVS Greece Wave 7
Εμπιστοσύνη στο Κοινοβούλιο & σημασία εκλογών

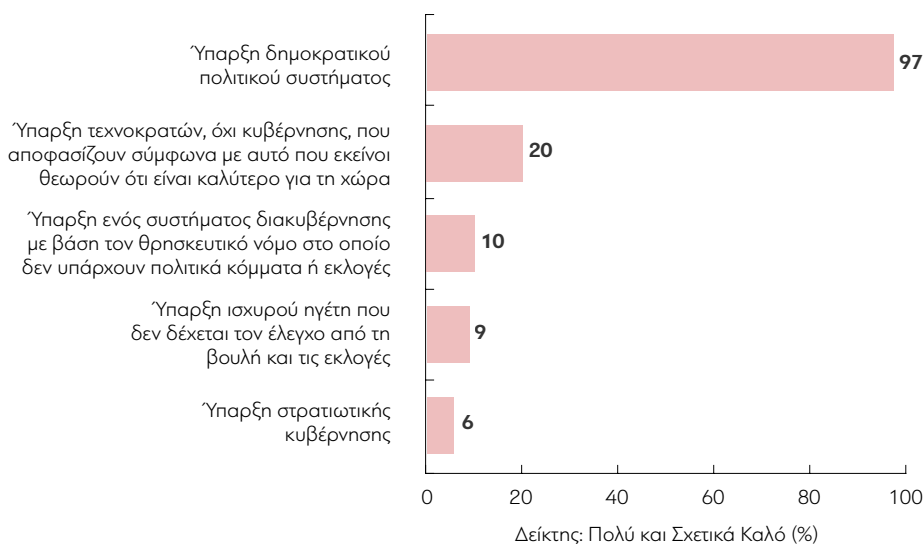
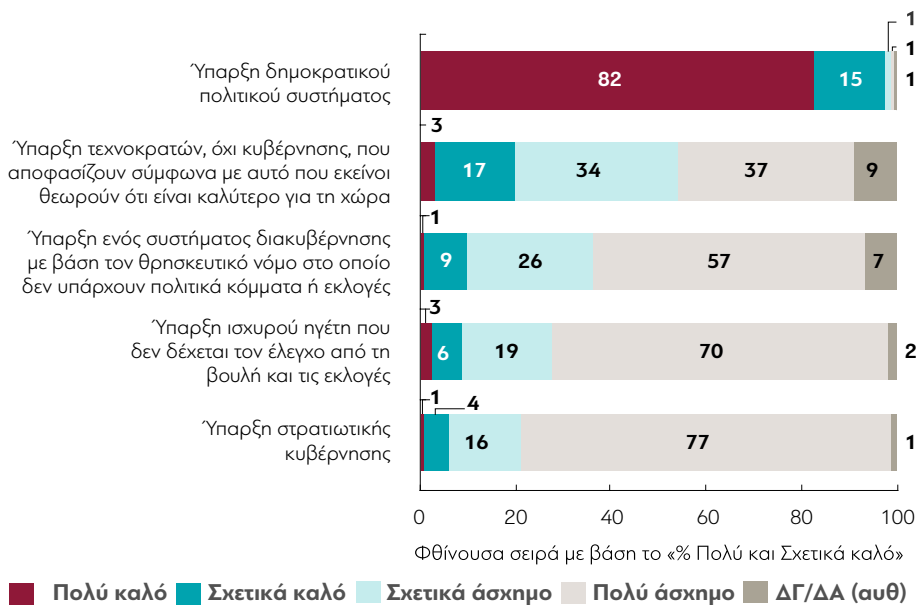

Η υπεροχή του δημοκρατικού μοντέλου διακυβέρνησης προκύπτει και από τη συγκριτική αποδοχή του, όταν αυτό συγκρίνεται με άλλα μοντέλα (θεοκρατικά ή αυταρχικά). Ενώ το δημοκρατικό πολιτικό σύστημα θεωρείται πολύ καλό και σχετικά καλό από το **97%** των ερωτωμένων, μόλις το **10%** έχει την ίδια γνώμη για ένα θεοκρατικό καθεστώς και το **9%** για ένα αυταρχικό προσωποκεντρικό καθεστώς, ενώ το μοντέλο στρατιωτικής διακυβέρνησης (δηλαδή δικτατορίας) έχει αποδοχή **5%**.

Διάγραμμα 19. WVS Greece Wave 7

Στάση απέναντι σε διάφορα πολιτικά συστήματα

Ερ.: Θα περιγράψω τώρα διάφορα είδη πολιτικών συστημάτων και θα σας ρωτήσω τι νομίζετε για το καθένα ως τρόπο διακυβέρνησης αυτής της χώρας. Θα λέγατε για κάθε ένα απ' αυτά τα πολιτικά συστήματα ότι είναι πολύ καλό, σχετικά καλό, σχετικά άσχημο, ή πολύ άσχημο ως τρόπος διακυβέρνησης της χώρας;

Η κοινωνική και πολιτική αλλαγή

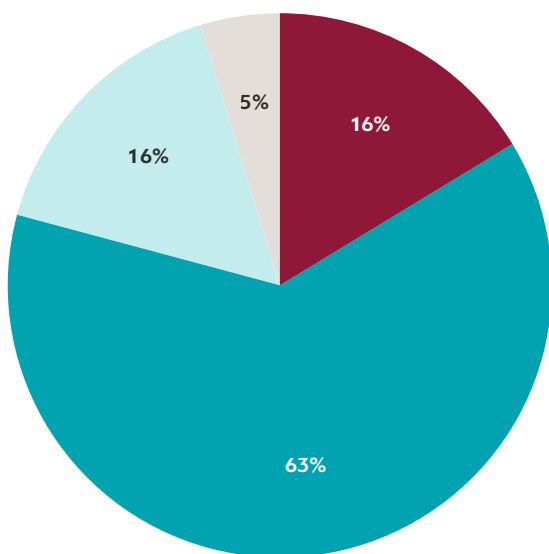
Τίθεται επομένως ένα σημαντικό και επείγον θέμα: υπάρχει ανάγκη μιας ευρύτερης αλλαγής στη χώρα; Και αν ναι, πώς μπορεί να μεθοδευτεί αυτή; Στη σχετική ερώτηση το **16%** απαντά ότι «πρέπει να υπερασπιστούμε με γενναιότητα τη σημερινή κοινωνία απέναντι σε κάθε ανατρεπτική δύναμη» προτάσσοντας μία αντίληψη μάλλον συντηρητική με την έννοια της διαφύλαξης των κοινωνικών και πολιτικών «κεκτημένων».

Ταυτόχρονα, ένα ισοδύναμο ποσοστό (**16%**) προτάσσει την αναγκαιότητα μιας ριζικής επαναστατικής αλλαγής συμφωνώντας με την πρόταση «ο συνολικός τρόπος οργάνωσης της κοινωνίας μας πρέπει να αλλάξει ριζικά μέσω της επαναστατικής δράσης» (μεταξύ όσων αυτοτοποθετούνται στην άκρα Αριστερά το ποσοστό αυτό ανέρχεται στο **38%**).

Η μεγάλη πλειοψηφία των ερωτωμένων (**63%**) δηλαδή σχεδόν δύο στους τρεις συμφωνούν με την τρίτη εκδοχή των απόψεων για τη σημερινή κοινωνία που είναι ότι «η κοινωνία μας πρέπει να βελτιωθεί σταδιακά με μεταρρυθμίσεις».

Διάγραμμα 20. WVS Greece Wave 7

Ερ.: Σ' αυτή την κάρτα υπάρχουν τρία βασικά είδη στάσεων αναφορικά με την κοινωνία στην οποία ζούμε. Επιλέξτε παρακαλώ αυτήν που με τον καλύτερο τρόπο περιγράφει την δική σας άποψη.

- Η κοινωνία μας πρέπει να βελτιωθεί σταδιακά με μεταρρυθμίσεις
- Ο συνολικός τρόπος οργάνωσης της κοινωνίας μας πρέπει να αλλάξει ριζικά μέσω επαναστατικής δράσης
- Πρέπει να υπερασπιστούμε την σημερινή κοινωνία με γενναιότητα απέναντι σε κάθε ανατρεπτική δύναμη
- ΔΓ/ΔΑ (αυθόρμητα)

Και έτσι επανερχόμαστε ξανά στην πολιτική: η προτίμηση μιας κοινωνίας που βελτιώνεται μέσα από μεταρρυθμίσεις περνά όπως φαίνεται ξανά μέσα από τους πολιτικούς θεσμούς. Στην ανάλυση αντιστοιχιών που ακολουθεί φαίνεται ότι η μεταρρυθμιστική αντίληψη σχετίζεται έντονα με την εμπιστοσύνη στους πολιτικούς θεσμούς κυρίως (όπως Εκλογές, Κοινοβούλιο, Κυβέρνηση) ενώ η «συντηρητική» αντίληψη σχετίζεται κυρίως με κατασταλτικούς θεσμούς (Αστυνομία, Ένοπλες Δυνάμεις) και τέλος η αντίληψη της «επαναστατικής

αλλαγής» με την εμπιστοσύνη σε συνδικαλιστικές και κοινωνικές οργανώσεις (Εργατικά συνδικάτα, Γυναικείες και Περιβαλλοντικές οργανώσεις).

Διάγραμμα 21. WVS Greece Wave 7

Εμπιστοσύνη στους θεσμούς και Αντιλήψεις απέναντι στην κοινωνική αλλαγή

Επίλογος

Όλο και περισσότερο, όσο πιο πολύπλοκος γίνεται ο κόσμος, όσο πιο πολύ κυριαρχούν οι αγορές κεφαλαίων και αγαθών και η τεχνολογία πάνω στους θεσμούς που οικοδομήθηκαν στο μεταπολεμικό περιβάλλον του 20ού αιώνα, τόσο πιο έντονο θα φαίνεται να είναι το πρόβλημα του πολιτικού συστήματος.

Σήμερα, περισσότερο από ποτέ, χρειαζόμαστε μια νέου τύπου Δημοκρατία, ικανή και αποτελεσματική τόσο μέσα στις δομές των κρατών όσο και σε πλανητικό επίπεδο. Αλλιώς η κρίση εμπιστοσύνης θα αυξάνεται και η τάση προς τον αυταρχισμό και τα υβριδικά καθεστώτα θα συνεχίζεται.

Ειδικά στη χώρα μας, τα προβλήματα πολιτικής επάρκειας και διεύθυνσης, συνδυάστηκαν ή/και πυροδότησαν τη δεκαετή οικονομική κρίση, η οποία θα έχει μακροχρόνιες επιπτώσεις και θα επιβαρύνει τις μελλοντικές γενιές οι οποίες θα κληθούν να πληρώσουν το τίμημα λαθών και παραλείψεων του παρελθόντος.

Αν λοιπόν συμφωνούμε στη διαπίστωση αυτή, δεν θα ήταν δίκαιο να προσπαθήσουμε τουλάχιστον να παραδώσουμε στους νέους ένα πολιτικό σύστημα το οποίο θα είναι όσο το δυνατόν πιο αποτελεσματικό, ένα σύστημα που θα κερδίσει και πάλι την εμπιστοσύνη της κοινωνίας και θα μπορεί να προσφέρει περισσότερα από τις όποιες επιβαρύνσεις δημιουργεί; Ίδού η μεγάλη πρόκληση.

διαΝΕΟσις

ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΕΡΕΥΝΑΣ & ΑΝΑΛΥΣΗΣ